

Könyvismertetés.

A keresztyénség lényege. Szónoki egyházi beszédek alakjában írta Mészáros János, ócsai ref. lelkész I. kötet. A Krisztus.

Mi a keresztyénség lényege? Kit nem érdekel ez a kérdés, mely a kérdések kérdése?! Hiszen szinte lázas érdeklődéssel nyulnak az emberek — különösen külföldön — minden olyan könyv után, a melynek valami új mondani valója van erre vonatkozólag.

Itt van előttem Harnacknak világhírű könyve, amely 1900-ban már 3-ik kiadását érte, itt körülöttem német és angol nyelven a többiek is, amelyek ezt a kérdést más cím alatt tárgyalják. Mi a keresztyénség lényege? Mily könnyű és mily nehéz mindeneket kielégítő feleletet adni e kérdésre. Jézus és az evangyélium a keresztyénség lényege, hangzik fel egyszerre és egyhangulag a könnyű felelet.

Igen, de ki és mi volt Jézus, milyen viszonyban volt ő az evangyéliommal, amelyet nekünk hozott, honnan, kitől, miként vette azt? Ezek és az ezekkel kapcsolatos kérdések azok, amelyekre a különböző oldalról, irányok felől felhangzó feleletek már nem oly egybevágóak és közöttük eligazodni már nem olyan könnyű feladat.

A keresztyénség lényege a Jézus, aki a Krisztus, ez minden keresztyén theologusnak, igehirdetőnek felelete. Mit prédikáljunk? Az evangyéliomot, a Krisztust, szól az egybehangzó utasítás. „Christocentrikus“ legyen theológiád elméletben és a gyakorlatban, egész szolgálatodban ő az eszköz és a cél, így tanítják ezt egybehangzóan az összes gyakorlati theológiára vonatkozó könyvek. Az u. n. moralizáló irány idejét múlta, hitelét veszítette. Krisztus nélkül nincs keresztyénség, keresztyén munka és élet, ezen egyszerű, természetes tétel felett ma már senki sem vitatkozik.

És mégis sokan azt mondják, hogy a valódi keresztyénség, vagy formulázzuk így: a valódi Krisztus-hit még sohasem volt nagyobb veszedelemben, mint épen napjainkban és pedig épen azok részéről, akik sokszor a legáradóbb dicshimnuszokban emlékeznek meg róla és helyezik a Nazarethit úgy elméletben, mint gyakorlatban a középpontba. Jőjj hozzám, mondja a modern theologia és én megmutatom néked a valódi Jézust. A tudomány és különösen az összehasonlító vallástörténeti tudomány eszkö-

zeivel eltávolítottam mindazt, amivel az emberi reflexió szemeidet eddig megtartóztatta, úgy hogy nem ismerhetted őt meg tisztán, a maga lényegében. A régi racionális theologia azt mondotta: a tanítványok tudatosan, bizonyos célzattal tették ezt, az új modern tanítás örökre elhallgattatta ezt a képtelen felfogást és helyébe tetszetősebbet, megnyerőbbet adott, mondván, hogy az a mi Krisztusban természet- és emberfeletti, az tulajdonképpen természetes, mert nem egyéb, mint a hívő lelkeknek „rávezetése.“ De mi más környezetben élünk, mi modern emberek vagyunk, nekünk el kell távolítanunk ezeket a projekciókat, a naiv kiforratlan hit szimbólumait, nekünk nem lehetnek olyan „megéléseink“ (Erlebniss) mint volt az első keresztyéneknek, mi csak azt a Krisztust azt az evangyéliomot élhetjük meg, aki és amely nem lépi át a természetes és az emberi határait. Marad így is *elég*, sőt ez a maradék a valódi, a tiszta evangyéliom, ez az igazi üde forrás, nincs rajta már a tradíciók „békanyála“, a kritika eltávolította mindazt, a mi a modern természettudományi környezetben élő embert megbotránkozathatná, a páli, jánosi stb. spekulációt, mindent a mit a későbbi „kigondolás“ és „kiézés“ produkált. Vissza a Pál, a János és a többiek Krisztusától a megtisztult Jézushoz, akinek, mint más földi jelenségnek megismeréséhez csak a történeti kritika eszközei által juthatunk el. Nem a Krisztus-*hit*, amely a tanítványokban élt a fő, nem az a lényege a keresztyénségnek, hanem a Krisztus *hite*, illetve ennek tartalma, az ő vallásos öntudata, amelynek centruma az istenfiuság tudata, érzete volt, amelynek ő oly mértékben volt birtokában, mint előtte és utána meg senki.

Hogy *homon* Krisztus ezen hitének tartalma, az istenfiuság, az Atyával való egység érzetének ez a csodálatos „megélese“, erre a kérdésre a modern theologia természetesen feleletet adni nem tud. Igen, mert Krisztus nemcsak a tudomány, hanem a hit objektuma. A keresztyénség lényege tehát, bármiképpen formulázzuk is, nem spekuláció, nem is emberi tapasztalatnak, hanem annak a történetnek produktuma, a melynek alfája és omegája az a Jézus Krisztus, aki, mint egyszülött Fiu, az Atyával lényegileg egyetlen ember által soha el nem ért és el nem érhető viszonyban van.

Ezt a Krisztus-hitet akarta felszívni mindjárt kezdetben a gnosticizmus, és akarja most legujabban az a modern gnosticizmus, amely Bousset, Wernle, Wrede stb. által szól hozzánk tetszetős, szíren hangokon.

De im itt van előttünk egy a keresztyénség lényegéről szóló könyv, abban az alakban, amelyben a szerző legkönnyebben és elterjedtebben remélheti a meghallgattatást. Erről a könyvről már több ismertetés, méltatás jelent meg s ezek közül különösen kettő *homo*lokegyenest ellenkező ítéletet mond értékére nézve. Az egyik bíráló mint irodalmi eseményt üdvözli, a másik pedig szinte anathémát

kiált feléje. És itt mindjárt előre bocsátom, hogy egyházi beszédek bírálatánál ez gyakran előforduló dolog. Hiszen az egyházi beszédben még így a nyomtatott betűn át is látok egy egyént, aki ezen *át* nyújtja azokat, a melyekkel engem meggyőzni, bennem bizonyos érzéseket kelteni stb. akar. És az egyén az én subjektív álláspontom szerint lehet rokonszenves, vagy visszataszító.

Az egyik bírálóban sem a prédikátor személye, sem az ő nézete nem kelt rokonszenvet. Vissza a setétségbe a honnan jöttél, vissza abba a „fészekbe“, a melyből kiröppentél, körülbelül ebben a szelid ker. szeretetre és türelemre egyáltalán nem valló jó kívánságban összeponatosulnak az illető bírálónak érzelmei, amelyek benne ezen könyv átolvasása után felkeltek. Amint az illető bírálatból kivettem, szerzője a modern theologia híve, ez az ifju János pedig a Zebedeus fiai haragjával fordul azok ellen, akik az ő Krisztusát, amely Logosz-Krisztus, mint a modernek mondják, meg nem értik, illetve be nem fogadják. Vakhit, pietisztikus szűklátókörűség stb. szülőttei ezen beszédek, mondja a bíráló; lángoló Krisztus-hit és szeretet még kiforratlan, neofita izű termékei, mondom én. Megragadta, prédikálta-e azt a mi keresztyénség *igazi* lényege? Hitével igen, de a szeretetben még sokszor fogyatékos. Szólja-e az igazságot? Igen, de nem mindig kellő szeretettel. Legalább is nem azzal, amely az *örög* Pál szívében élt, a midőn a Filippiekhez írt levelet (1¹⁴⁻¹⁹.)

Elmondta a szerző ezeket a beszédeket az előttünk lévő alakban? én azt hiszem nem, mert hiszen nem egygyel bizonyára nyitott ajtókon döngtetett volna gyülekezetében, azokkal t. i. a melyekben oly vehemensen ostorozza azokat, akik az ő hívő szívét ellentmondásokkal „megszurkálják“. Ilyenek ott bizonyára nem voltak és ilyen ellentmondásokat azok a hivek még csak nem is hallottak.

Az apologetikus prédikációknak megvan jogosultságuk, szűk-ségességük, de valóban sok prédikátor játszik a tűzzel és esik abba a hibába, hogy hiveinek mindegyikében egy-egy lappangó Darwint, Haeckelt vagy épen Strausst stb. lát. Sokan megkorbácsolják a jelen nem levő szegény „tudományt“ úgy, hogy a hallgatók szinte elszörnyednek ennek borzasztóságán és mi sem természetesebb, mint hogy nem is vágyódnak utána. Megszívlelesül ajánlom ezt az ifju szerzőnek!

A büntudat ébresztgetése! Valóban úgy látom, hogy egy egész világ választja el a szerzőt bírálójától e téren és nem csodálkozom, hogy meg sem értette, vagy helyesebben mondva nem méltányolta, sőt nevetségessé igyekezett tenni e téren. Hát a mit a modern theologia mond a bűnről, az lehet nagyon tetszetős az önmagával eltelniszerető emberre nézve, de tudjuk azt, hogy azoknak, akik a keresztyénséget igazán „megélték“, azoknak más tapasztalataik voltak e téren, mint a pantheismus felé hajló modern felfogásnak. De nem is épen erről van itt szó.

Mondják, a gyülekezeti beszéd nem térítői beszéd, hanem a kultusznak egy részlete és célja az, ami az evangéliumé, t. i. az, hogy öröm és megnyugvás érzetei keljenek nyomában. Ez igaz, Schleiermacher óta különösen hangoztatják azt a német homiléták. Sokszor nagyobb energiával is, mint kellene. Elnyugtató, vigasztaló, hívogató elemek hogyan is hiányozhatnának annak az evangéliumnak hirdetéséből, amely a földön a bethlehemi felhívással kezdődött. De kérdem nem cukros vízhez hasonló e sok egyházi beszéd mostanában? Nem hiányzik-e belőlük az a lélek, amely szólott az atyáknak és minékünk a Mózes és a próféták és a Fiu és az Ő küldöttei által nemcsak ama vékony, lassu szóban — ott ez kellett —, hanem ébresztő, kiáltó szózatban is? Igen, ha folyton a szívet marcangoljuk, ha untalan azt prédikáljuk az embernek: tekints önmagadba és ezzel szemben nem hangoztatjuk eléggé: tekints felfelé és magad köré, akkor legjobb szándékunk mellett is bizonyos beteges, kazuisztikus, szorongó keresztyénséget plántálunk a lelkekbe. A bűnt feltárni lehet és szükséges úgy mint egy nagy fenyegető hatalmat, de itt is áll ez, hogy: az igazságot szeretetben! Mészáros vétett itt-ott ide vonatkozólag, vétett mondjuk a jó izlés ellen is, de azt már csak elismeri mindenki, aki e könyvet figyelemmel és elfogulatlanul átolvassa, hogy nemcsak a sebeket tárja fel, hanem megmutatja, odanyújtja a gyógyszerert is a mindenekre elégséges Krisztusban. Ifju ember a szerző, a hév elragadta itt is, de az nem baj, oh abból a hévből úgy is veszítettünk! De mit szólunk azokhoz, akik nem éreznek semmit abból a felelősségből, amelyet az Isten prófétái és a Krisztus apostolai olyan nagyon éreztek, mit azokhoz, akikben ennél fogva nincs semmi hév és csak szavakat pattogatnak, szép *sima* közmondásokat zengedeznek és csak hig limonádét kevergetnek és adogatnak ott a gyülekezet előtt és nincs bennük hit, szeretet és az ezek szülte bátorság, hogy hozzányuljanak a sebekhez és gyógyítgassák azokat; és akik untalan békességet hirdetnek ott is, ahol nincs békesség?!

Nagy dicséretet érdemel a szerző, hogy amint beszédeiből kitetszik, igazán mélyen tanulmányozta a szentírást. Itt is beleesik az ifju embereknel szokásos szertelenségbe, hogy gyakran sokat markol, túlságos sok bibliai csokrot halmoz össze.

Kifogásoltatott a szerző exegezise, bizonyval van ebben is itt-ott helytelenség, szertelenség, különösen egy lélektani, vagy helyzet mozzanatok festése, kiszélesítése alkalmával. De aki olvasta a modern német theologusok sokszor oly szörszálhasogató, tendenciát és „betoldást“ szimatoló exegezisét, az enyhébben kell, hogy ítéljen az ifju lelkész „baptista exegezise“ felett. Nem lehet szó nélkül hagyni azt, hogy nálunk sokan szörnyű nagy fennhéjázással szólnak a baptistákról. Hát nálunk érthető okokból kifolyólag nem kelhetnek rokonszenvet, hiszen tudatlan prédikátoraik vannak, de Spurgeont, a keresztyénségnek azt a nagy

alakját szektafőnöknek nevezni nagy lelki kevélységre valló dolog.

Tessék elhinni az a lesajnált baptista egyház, sőt a kigúnyolt üdvhadserege is nagyon, de nagyon sokat tesz Istenországának terjesztése érdekében, és tudatlan vagy legalább is nagyon kevély ember az, aki begubozva magát a maga „Wahrheits momentumokon” alapuló finom, sovány „Weltanschauung-jába”, mindenekről úgy alkotja meg a maga kicsinyes véleményét, hogy ezek mind csak szájhósködő „Uram, Uram“-kodó játékok cselekedeznek.

A mi már a predikációk alakját, nyelvezetét illeti, ajánlom a szerzőnek, hogy a lényeg mellett az alakra nagyobb súlyt helyezzen, hibája általában a túlhalmozottság, bőbeszédűség. Jelzői sokszor izléstelenek. Én általában úgy találok, hogy nem ártott volna, ha a szerző még *vár* és nem siet a beszédek kiadásával. A lényegét megtalálta, ítéletem szerint hívő lelke azt jól megragadta, beszédeiből, bár mit mondjanak is róluk, az evangélium ereje hatalma szól felénk, de miért úgy *sietni*, miért nem hánytorgatta meg ezeket lelkében tovább is, mielőtt kézre adta őket?

A mi a kötet elején lévő önvallomást, „damaskusi utat” illeti, én nem gúnyolom ki őt, hogy ezt adta, ebből és az egész kötetből én nem azt az egyéniséget éreztem ki, aki erre reászolgált volna. Ez az ifju ember nagyon, de nagyon komolyan fogja fel hivatását és hogy miért, azt megérteti velünk amaz önvallomás. De szabad legyen figyelmeztetnem őt valamire. Voltak olyanok, akik feltárták mások előtt azt az egy „szót”, amely gondolkodásukat, érzelmeiket egész életüket megváltoztatta, de voltak olyanok is, akik ezt az egy „szót”, amely lelkükbe vágódott, soha senkinek el nem mondták. Kár, hogy nem az utóbbi módszert választotta! Egyébként én nem tartom oly nagy szerencsétlenségnek ha az ígért második kötet a jelzett időre, a Kalvin jubileumára megjelenik. A protestantismus nevében és égise alatt az emberek már sok játékot úztek „a keresztyénség lényegével.” A reformátorok pedig azt nagyon jól megértették és meg akarták értetni másokkal is, hogy az nem egyéb, mint Krisztus, aki világosságot és szabadságot hozott nekünk. De ők nem játszottak jelszavakkal. E kötetnek szerzője sem játszik. De még kell növekednie a kegyelemben és a megismerésben!

B. Pap István